

טיפ-עלון

למורי העברית • דברים שפדאי לדעת

כ"ה באדר ב' תשפ"ב
28 במרץ 2022

הפיקוח על העברית
בקדם-יסודי וביסודי

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית, אגף שפות

קריאה חוזרת

דוגמה למכוונות עצמית לביסוס הקריאה

קריאה חוזרת משמשת אותנו לכל מיני מטרות. לעיתים אנו חוזרים לעיין בטקסט לשם העמקה ולמידה ולפעמים מתוך עניין והנאה. קריאה חוזרת של טקסט מביאה לקריאה בטוחה ושוטפת יותר, המאפשרת הפניית קשב לתוכן ולעיבודו. היא מסייעת גם בהתייחדות עם הטקסט ובהתמצאות בו.

תלמידים שאינם מיומנים בקריאה נמנעים לרוב מקריאה חוזרת, וכך נפגמות ההבנה וההנאה שלהם מהקריאה. נשתדל לעודד אותם לקריאה חוזרת ולטפח בד בבד את המכוונות העצמית שלהם ללמידה.

ראשית, חשוב לשוחח עם התלמידים באופן מפורש על ערכה של קריאה חוזרת ולהתבונן עימם בהשפעתה על יעילות הקריאה שלהם ועל הבנתם את הטקסט. חשוב להדגיש את העובדה שככל שקוראים שוב ושוב מופחת המאמץ המושקע בקריאה.

שנית, כדאי לעגן את תרגול הקריאה החוזרת במטרות אותנטיות של הלומדים. לדוגמה, קריאה תיאטרלית לקראת הצגה, או קריאה לפני קהל לקראת טקס. בתקופה זו של השנה, לקראת פסח, אפשר לתרגל קריאה חוזרת של קטעים מתוך ההגדה כהכנה של התלמידים לקריאה של ההגדה בכיתה ובבית. בהזדמנות זו אפשר לחזק יכולות ניהוליות וחברתיות ולטפח חוסן רגשי: הציעו לתלמידים לתכנן מראש את חלקם כקוראים סביב שולחן הסדר, וכן לשתף מראש את בני הבית בקטע ההגדה שעליו התאמנו.

ראו [מדריך למורה](#) מלווה [בסרטון הדגמה](#) לפרקטיקה "קריאה חוזרת" מתוך תוכנית "קול קורא" לקידום שטף הקריאה.

שאלה למפמ"רית

מדוע חשוב לפתח מכוונות עצמית בלמידה? כיצד ניתן לפתח יכולת זו בהקשר של טיפוח האוריינות?

דליה הלוי דרזנר: מכוונות עצמית בלמידה היא היכולת של הלומד לקבל אחריות על הלמידה שלו, לבחור את המטרות, להתאים את הפעולות הלימודיות, לווסת את הרגשות, ואף לתת לעצמו דין וחשבון על מידת הצלחתו ועל תהליך הלמידה שלו. לומד בעל מכוונות עצמית יפיק הנאה רבה יותר מלמידתו וימצא בה ערך ותועלת. חשוב לנטוע יכולות אלו באופן הדרגתי ומותאם לגיל, בתמיכה של מורה, לאורך שנות בית הספר היסודי. מכוונות עצמית בלמידה תלויה במיומנויות השפה של הלומד, יכולתו לקרוא ולכתוב, לאתר מידע ולהציג אותו. שיעורי העברית הם מרחב מצויין שבו אפשר לטפח את המכוונות העצמית בד בבד עם קידום הכישורים האורייניים, כגון בעת רכישת אסטרטגיות קריאה, תכנון ובקרה על הכתיבה, בחירה בספר או בתוכן לימודי אחר, ובתכנון מהלך לימודי ארוך טווח.

מכוונות עצמית בלמידה מבוססת על מודעות עצמית, על יכולות ניהוליות (תכנון, בקרה, גמישות בחשיבה) וחוסן רגשי, והיא מתפתחת מתוך התבוננות מטה-קוגניטיבית של הלומד על עצמו ועל תהליכי הלמידה שלו. מורים יכולים להזמין את התלמידים להתבונן על אופן הקריאה שלהם או על טקסט שכתבו במפגשי שיח דיאלוגי ורפלקטיבי. במפגשים אלו ידונו עם התלמידים בתחומי החוזק שהם מזהים בעצמם, בתחומים שהיו רוצים לחזק בלמידתם וכן יבחרו את הדרך להשיג מטרות אישיות אלה. בעלון זה תמצאו כמה רעיונות לטיפוח מכוונות עצמית באופן בלתי נפרד מהוראת מיומנויות השפה.

יש לכם שאלה למפמ"רית? מוזמנים לשלוח [כאן](#).
הירשמו [כאן](#) לקבלת הודעות משולחן המפמ"רית.

לנוחותכם - [במה חדש באתר](#) מרוכזים כל התכנים המתחדשים באתר החינוך הלשוני ביסודי ובקדם יסודי.

היכנסו לגיליונות קודמים של [הטיפ-עלון](#)

מוגש מטעם צוות הפיקוח על הוראת העברית בקדם יסודי וביסודי
עורכת: ד"ר מעין תדמור-טרוינסקי

רגע של עברית לפסח

בעוד זמן קצר יחול חג הפסח. כדאי לדבר עם הילדים על שם החג. שורש פס"ח – פירושו 'דילג', 'עבר', 'חלף על'. בתנ"ך מוסבר שם החג: "וְאֶמְרָתֶם זִבַּח פֶּסַח הוּא לַיהוָה, אֲשֶׁר פֶּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינֵנוּ הִצִּיל" (שמות יב, כז), כלומר אלוהים פסח על בתי היהודים, דילג עליהם, ולא פגע בהם במכת בכורות.

ההגדה של פסח נפתחת במשפט "הָא לְחָמָא עֲנִיָא". אפשר להציע לילדים לנחש מה פירוש המילים הארמיות הללו. אנחנו מלמדים ילדים לזהות משפחות מילים. במקרה הזה יש לנו הזדמנות לדבר עם הילדים על משפחות של שפות. העברית והארמית הן שפות אחיות, הן שייכות למשפחת הלשונות השמיות. גם ערבית ואמהרית שייכות למשפחה הזאת. המיוחד בשפות אחיות הוא שהמילים בהן דומות – לְחָמָא בארמית הוא לָחַם בעברית ולָחֵם בערבית, למשל. וְעֲנִיָא בארמית – הוא עוני בעברית. אפשר להציע לילדים לחשוב על עוד מילים המופיעות בהגדה של פסח ודומות למילים עבריות, אבל בעצם הן ארמיות (למשל גְדִיָא – גְדִי, אֲבָהָתְנָא – אבותינו, יְכֹל – יאכל, דְצָרִיךְ – שצריך ו... מעניין לדבר על "אבא" ו"אמא" שלנו, וגם על "סבא" ו"סבתא" שהן צורות ארמיות ממש – סיומת קמץ ואל"ף, היא סיומת היידוע בארמית, ולמעשה פירושן 'האב', 'האם' וכו'). בכיתות ה-ו אפשר לעיין במפה ולבחון היכן דיברו ארמית בעולם העתיק וכן לשוחח על השפעה הדדית בין שפות וכיצד היא מתרחשת. באתר מקראנט תוכלו לקרוא עוד על [הארמית ועל הקשר שלה לעברית](#). חג שמח!

"משחק המילים הקשות"

דוגמה למכוונות עצמית בלמידת אוצר מילים

אוצר המילים חיוני להבנת הנקרא. עם זאת יש הבדלים גדולים בין התלמידים בהיקף אוצר המילים שלהם, בסקרנותם, ובמוטיבציה שלהם ללמוד מילים חדשות.

כיצד נגייס את התלמידים לאחריות משותפת על העשרת אוצר המילים? כיצד נעורר את המודעות שלהם להמצאותן של מילים שאינן מוכרות להם בטקסט ולחשיבות שבבירור משמעותן כחלק מתהליך הקריאה? במקום להסביר מילים קשות או להציע דף עבודה לאחר קריאה של טקסט, כדאי להחזיר את האחריות לתלמידים, לבקשם לאתר מילים שלא הבינו, ללמדם לשער השערות מושכלות לגבי פירושן (באמצעות ניתוח לשוני או הישענות על התוכן), ואף לבקר את הצעתם בעזרת ההקשר בטקסט או בעזרת מקור מידע חיצוני (מילון, מבוגר).

נוכל לעשות זאת בדרך מהנה, למשל באמצעות "משחק המילים הקשות". מטרת המשחק – לאתר מילים לא מוכרות או לא מובנות בעת הקריאה ולברר את משמעותן עם התלמידים. כדי לעודד את הערנות והאחריות של הקורא כל תלמיד מקבל את מלוא הנקודות מראש, לפני תחילת הקריאה. הוא יכול לשמור עליהן אם גילה ערנות בעת הקריאה, זיהה וסימן את כל המילים החדשות לו. אם היו בטקסט מילים לא מובנות לתלמיד אך הוא לא היה ער לכך ולא סימן אותן – יאבד נקודות. שיטת הניקוד הזאת מבטיחה שהניקוד של כל ילד אינו מבוסס על מספר המילים שידע מראש אלא על ערנותו להמצאותן של מילים לא מובנות לו בטקסט. כדי לבסס את המהלך המשחקי כאסטרטגיה שברשות הלומד חשוב ללוות משחק זה בשיח רפלקטיבי. המשחק מטפח תחושת מסוגלות ובקרה בקריאה הנחוצות לביסוס מכוונות עצמית בלמידה, וזו בתורה, מסייעת לקידום של תהליכים אורייניים ומיומנויות שפה. באתר החינוך הלשוני תוכלו לקרוא עוד על [העשרת אוצר המילים](#) מתוך חוזר מפמ"ר תשע"ט.

פסח ואביב בחינוך הלשוני

האביב הוא הזדמנות נהדרת להתבונן בטבע שסביבנו. במחולל ההוראה מוצעת יחידת הלימוד לכיתה ב' "[התבוננות בטבע יחד עם המשוררת חיה שנהב](#)". מטרת היחידה היא לקרב את הילדים אל הטבע ולפתח את יכולת ההתבוננות והגילוי שלהם, לצד טיפוח אהבת הספרות, הכישורים האורייניים בקריאה, הבעה בכתב, הרחבת יכולות השיח ואוצר המילים.

היחידה [שלושת הרגלים ועונות השנה](#) לכיתה ב' עוסקת בזיקה בין עונות השנה לחגים. ביחידה יוכלו הילדים ללמוד על שלושת הרגלים, להתרשם מיצירות אמנות הקשורות לעונות השנה ולהאזין ליצירה המוזיקלית "ארבע עונות" של ויואלדי.

יחידת ההוראה [מה נשתנה?](#) לכיתות ב'-ג' עוסקת בסיפור יציאת מצרים מנקודות המבט של החינוך הלשוני ושל תרבות יהודית-ישראלית. הילדים ילמדו את הטקסט "מה נשתנה?" מתוך ההגדה ויכירו מאפיינים של לשון חז"ל ומושגים הקשורים לחג. ביחידה גם קטעי מידע על החג ועל האביב, שיר ויצירות אמנות.

במרחב הפדגוגי תוכלו למצוא מגוון פעילויות לכיתות א'-ו', המשלבות מיומנויות אורייניות ועיסוק ביצירות ספרות, בהקשר של חג הפסח והאביב.

❖ [פסח בחינוך הלשוני](#)

❖ [פסח בספרות](#)

מכוונות עצמית בכתיבה - "כרטיס כתיבה"

כתיבה היא תהליך מורכב המצריך חשיבה על תוכן הכתיבה ("מה לכתוב") לצד בקרה על תהליך הכתיבה עצמו ("איך לכתוב"). לשם כך נוכל להיעזר ב"כרטיס כתיבה" - כלי גמיש ופתוח לתכנון ולבקרה עצמית של הילדים בתהליך הכתיבה שלהם. בטבלה שב"כרטיס הכתיבה" נכתוב בשפה המובנת לילדים מגוון תבחינים הקשורים לאיכות הכתיבה, כגון בהירות התוכן, תקינות הכתיב והתחביר וקריאות הכתב. ליד כל תבחין יוכל הילד להעריך את אופן הביצוע שלו במשימות הכתיבה: האם הביצוע ענה על הנדרש באופן מלא, כלל לא, או באופן חלקי. הכלי אפשר לתלמידים הן לתכנן את כתיבתם באמצעות התבוננות בתבחינים לפני תחילת הכתיבה הן לבדוק את תוצרי הכתיבה שלהם לאחר השלמתם.

השימוש בכלי ניהולי מסוג זה בידי התלמידים יכול לסייע גם למורה בניהול תהליכי ההוראה שלו. התבחינים בכרטיס יכולים להיות אישיים, קבוצתיים או מותאמים לכיתה שלמה. מומלץ אף לבנות עם התלמידים את התבחינים באופן המותאם לגילם ולמטרות הלמידה, ולהתמקד במספר מסוים של רכיבים כדי שלא ליצור עומס.

הכלי יכול לשמש מצע לשיח דיאלוגי ורפלקטיבי עם הילדים, הן על עצמם ככותבים הן על תוצרי הכתיבה שלהם, תוך התייחסות לשני היבטים:

❖ האופן שבו הילד מעריך את עצמו: האם הוא מזהה נכון את תחומי החוזק והתחומים לחיזוק בכתיבתו, או אולי הוא מקל או מחמיר עם עצמו.

❖ בחינת הביצוע לאורך זמן: אפשר להציע לילד למחוק רכיבים שבהם הביצוע שלו טוב באופן עקבי או להוסיף רכיבים חדשים. יפה לראות כיצד הילדים בעצמם מציעים לעיתים להוסיף תבחינים לכרטיס האישי שלהם או למחוק ממנו רכיב שהם כבר שולטים בו.

שם: _____
כרטיס כתיבה

הכללים שלי:

כיצד ביצעתי:

משימה	1	2	3	4	5	6	7	8
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								

משימה	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					

1. רחוק מדי בלעדי
2. נקודה בסוף המשפט
3. משפט אחד
4. זכורה כל המילים
5-2

✓ ✓ ✓
✓ ✓ ✓
✓ ✓ ✓
✓ ✓ ✓
✓ ✓ ✓
✓ ✓ ✓
✓ ✓ ✓
✓ ✓ ✓

- ✓ x ✓

סדרת מפגשים בנושא קידום קריאה וחינוך לשוני

צמצום פערים - הרבעון האחרון תשפ"ב

משרד החינוך

שם התוכנית	תאריך	שעות	נושא ההרצאה	המרצה
תוכנית קול קורא	כ"ו באדר ב' 29.3.22	21:00-20:00	היכרות עם המבדק להערכת שטף קריאה בכיתות ב-ו	ד"ר לימור קולן
מן המחקר אל כיתה	כ"ז באדר ב' 30.3.22	22:00-20:00	פרופילים של קוראים - מבטלות להפרעות קריאה	ד"ר אריאל נאמן
תוכנית קול קורא	כ"ה בניסן 26.4.22	21:00-20:00	מודל "שורש העניין" לניתוח שגיאות ותכנון התערבות בקבוצה קטנה לתלמידים חלשים בקריאה	ד"ר שני לוי-שמעון
תוכנית קול קורא	ט' באייר 10.5.22	21:00-20:00	מודל ההתערבות והפרקטיקות לקידום שטף הקריאה	ד"ר לימור קולן
תוכנית קול קורא	ט"ז באייר 17.5.22	21:00-20:00	פרקטיקה של בקרה ומשוב לקידום שטף קריאה	ד"ר שני לוי-שמעון
תוכנית קול קורא	כ"ג באייר 24.5.22	21:00-20:00	פרקטיקה של חקירת מילים לקידום שטף הקריאה	ד"ר לימור קולן
מן המחקר אל כיתה	ט' בסיוון 8.6.22	22:00-20:00	אתגרי הקריאה בעברית בקרב תלמידים דו-לשוניים	ד"ר דפנה שחר-ימס
תוכנית קול קורא	ט"ז בסיוון 15.6.22	21:00-20:00	פרקטיקה של קריאת חוזרת וחקירה תחבירית	ד"ר שני לוי-שמעון

היכנסו לכוורת לאיתור המפגש המבוקש:

<https://hakaveret.education.gov.il/course/index.php?categoryid=328>

הזמנה עם קישור ישיר למפגש השני

הזמנה עם קישור ישיר למפגש הראשון